

Ουρανία Ν. Τουτουντζή

Ο Γιώργος Χειμωνάς και η τραγωδία: Μία μελέτη του μεταφραστικού έργου του Γιώργου Χειμωνά

Αθήνα: Εκδόσεις Ελάτη, 2003 (Σελίδες 159)

ISBN 960-87664-2-7

Με τη μελέτη της η Ουρανία Τουτουντζή έρχεται να καλύψει ένα κενό που διαπιστώνει συχνά ο μελετητής-ερευνητής του κλασικού δράματος, αυτό της μετάφρασης των αρχαίων κλασικών κειμένων στη νεοελληνική γλώσσα, ή καλύτερα της «απόδοσης» όπως προτιμά η συγγραφέας αφού, όπως τονίζει, έχουμε να κάνουμε με ερμηνεία μέσα στο ίδιο γλωσσικό σύστημα. Επιπλέον, γενικότερα η βιβλιογραφία των μεταφραστικών μελετών για το δραματικό λόγο υστερεί σε σχέση, λόγου χάριν, με αντίστοιχες μελέτες για την ποίηση ή τον πεζό λόγο, ή, ακόμα και τη βιβλιογραφία της παραστασιογραφίας ή της καθαρά φιλολογικής ή ιστορικής ανάλυσης.

Έτσι το βιβλίο της κ. Τουτουντζή έχει ένα πλεονέκτημα, το οποίο διαπιστώνεται αν κάποιος μελετήσει τα τρία κεφάλαια που αναλύουν τις μεταφράσεις που «ποίησε» ο Γιώργος Χειμωνάς, τις *Βάκχες*, την σοφόκλεια *Ηλέκτρα*, και τη *Μήδεια*. Σε αυτά τα κεφάλαια εντοπίζουμε επισταμένη δουλειά ως προς στο πλήθος των παραδειγμάτων από τα κείμενα (πρωτότυπο και απόδοση) που αντιπαραβάλλονται, στην εστίαση της ανάλυσης των μεταφράσεων και κυρίως στην προσεχτική ανάγνωση του Λόγου του Γιώργου Χειμωνά. Το εύρος του μεταφραστικού σχολιασμού της συγγραφέως μπορεί να μην είναι μεγάλο - υπάρχουν σαφώς προτιμήσεις σε μοντέλα θεωριών της γαλλικής σχολής και των φιλοσοφικών ρευμάτων - παράλληλα όμως διαφαίνεται μια βαθιά γνώση του τραγικού λόγου και της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας η οποία δίδεται αρκετά εύληπτα αλλά ίσως κάπως μονόπλευρα. Αυτή η μεροληψία μπορεί να αποδοθεί στην «πνευματική αφετηρία» της συγγραφέως. Σίγουρα πάντως η κ. Τουτουντζή γνωρίζει και θαυμάζει το έργο του Γιώργου Χειμωνά. Αυτό φαίνεται και από τις συχνές παραπομπές που χρησιμοποιεί στο δικό της πόνημα, σημειώσεις του Χειμωνά για τις μεταφράσεις του, αναφορές σε απόψεις του για την τραγωδία και το Λόγο, αποσπάσματα από τον *Εχθρό του ποιητή*.

Στις μεταφρασεολογικές της απόψεις η κ. Τουτουντζή δεσμεύεται από την οντολογική θεωρία για τη γλώσσα, γεγονός που αντικατοπτρίζεται στις στρατηγικές και τους τρόπους με τους οποίους επιχει-

ρεί να κατανοήσει και να ερμηνεύσει τις μεταφραστικές ατραπούς του Γιώργου Χειμωνά. Συμπτωματικά (;) η συγκεκριμένη θεωρία «κουμπώνει» σωστά στο έργο του μεταφραστή-ποιητή αφού το ενδιαφέρον του στρεφόταν στο να καταδείξει αυτό που ο ίδιος ονόμαζε «οντογνωσιολογικά κοιτάσματα του έργου». Ωστόσο, το κενό υπάρχει. Κι αυτό θα μπορούσε να καλυφθεί με μια πιο πρισματική θεώρηση της θεωρίας της μετάφρασης - αναφέρομαι κυρίως στο πρώτο κεφάλαιο - όπου θα μπορούσαν να συζητηθούν άλλες σύγχρονες προσεγγίσεις του μεταφραστικού φαινομένου και της γλώσσας εν γένει, ψυχολογικές, κοινωνιογλωσσολογικές, καθαρά γλωσσολογικές, με όλες τις ενστάσεις που θα μπορούσε να έχει κάποιος για αυτές σχετικά με τους περιορισμούς που θέτουν.

Ο ορίζοντας της κ. Τουτουντζή όμως είναι περισσότερο φιλοσοφικός, ποιητικός κάποιες στιγμές, και λιγότερο γλωσσολογικός ή μεταφρασεολογικός. Και αυτό δεν αποτελεί κατά ανάγκη πρόβλημα. Άλλωστε για να συζητήσει κανείς και κυρίως για να μελετήσει το λόγο του Γιώργου Χειμωνά χρειάζεται αυξημένες και μάλλον διαφορετικές δεξιότητες. Στον επίλογό της η συγγραφέας με εμφανή το θαυμασμό και μια υποψία λυρικού ύφους αποτίνει φόρο τιμής και το δικό της αντίο στον ποιητή Γιώργο Χειμωνά και επιχειρεί να συγκρίνει το ύφος και τον τρόπο της μετάφρασης του για τον *Αμλετ* με εκείνο των αρχαίων ελληνικών τραγωδιών. Θα μπορούσε ίσως αυτές οι σύντομες σκέψεις να επεκταθούν και να αποτελέσουν ένα δεύτερο πόνημα, μια δεύτερη μελέτη για τις μεταφράσεις του σαιξπηρικού έργου που έκανε ο Χειμωνάς; Παράλληλα, και ίσως κατά κύριο λόγο, ο επίλογος προσπαθεί να συνοψίσει τη φιλοσοφία και το ήθος του μεγάλου ποιητή Χειμώνα: να εξηγήσει την «ελληνικότητα» του έργου του και την ιδιότυπη αφηγηματικότητα του λόγου του, να δείξει τον τρόπο που «το ιδεατό άνοιγμα», ο θάνατος απελευθέρωσε το Είναι του.

Η έκδοση του βιβλίου περιέχει κάποιες τυπογραφικές αβλεψίες που μερικές φορές επηρεάζουν την ανάγνωση (όπως κακός χωρισμός των λέξεων), λάθη ή παραλείψεις στην στίξη του κειμένου επιπλέον έχω την αίσθηση ότι ο «Επίλογος» θα μπορούσε να «στηθεί» πιο στρωτά (ανομοιομερής χωρισμός παραγράφων, άνισα κενά μεταξύ τους, διαφορετικές στίξεις λόγω των πολλών παραπομπών). Επίσης καλό θα ήταν οι σημειώσεις τέλους των κεφαλαίων να ακολουθούν πιστά κάποιο από τα καθιερωμένα βιβλιογραφικά συστήματα με ε-

νιαία κριτήρια καταγραφής και εμφάνισης των τυπικών πληροφοριών. Οι βιβλιογραφικές παραπομπές εξαντλούνται κυρίως σε ονόματα όπως των Ρικέρ, Ντεριντά, Χάιντεγκερ δίνοντας το στίγμα της μεταφραστικής επιχειρηματολογίας και φιλοσοφίας της συγγραφέως του βιβλίου.

Βίκυ Μαντέλη